

ELŐLRŐL KEZDJÜK

Irta: Herceg János

Az őszi vasárnap délelőtt napfényes nyugalomába belehasított a sziréna bugása. Akkor már rég nem volt szokatlan ez a velőtrázó hang, hiszen éppen elégszer rikoltozott addig is, az özvegy mégis megkapaszkodott a sparhert szélébe és belesóhajtotta a konyha csendjébe:

— Jaj istenem, mi lesz velünk?

Mert még korán reggel itt volt a Csányiné, a szomszéd postás felesége és ideges csodálkozással kérdezte tőle:

— Mi az, maguk még nem pakkolnak?

— Miért? — kérdezte volna az özvegy, ha lett volna ideje erre, de a postásné nem várt a kérdésre, sebesen folytatta hireit és érveit, hogy így lesz, meg úgy lesz, s akkor az ilyen szegény özvegy két gyerekkel magára vessen, ha nem fogadja meg a jótanácsot. Vad emberek rémtetteiről beszélt a postásné, akik Tunguziából jönnek, vagy még annál is messzebből. Bizony ők nem várnak, az ő érjének tizennyolc évi szolgálata van, az nem gyerekjáték, azt ő nem hagyja veszni, ha már kiszivta az állam az erejét, mert köszvény kinozza a férjét és esténként gyakran nem tud elaludni a fájdalomtól, hát most gondoskodik róla. Ők bizony egy percig sem maradnak.

— Nézzen ide, — mondta és megfogta a karját, húzta az ablak felé — nézze csak ezt a népvándorlást. Megy, akinek keze-lába van. Mindenki megy.

És csakugyan, az utca tele volt néppel. Asszonyok, gyerekek, emberek, fiatalok és vének baktattak az állomás felé nyakig meg rakodva. Akinek szerencséje volt, s kocsit kapott, az ruháin kívül kovács egyebet is vihetett magával, a legtöbben azonban azt vitték, amit a kezükben, hátukon elbirtak. Ott ment a Vargáné is a négy gyerekével, tragacsot tölt maga előtt ágyneművel felpupozva és az ablakból is látni lehetett, hogy az arca ki van sirva. Ott ment Hunvölgyiné is zsákkal a hátán és gyerekekkel a karján. — Szegény — mondta magában az özvegy — ez sem hitte volna, hogy így kell elmennie. Amikor idejöttek, olyan magasan hordta az orrát, mivel a férje valami főtanácsos a vármegyeházán, hogy nem köszönt volna semennyiért, pedig itt járt el a ház előtt három éven át. Nagy doroszlai cseléd vitte utána a kosarat mindig s három lépés távolságról beszélt hozzá: nagysásasszony így meg úgy. Most ment a többiekkel, a hatalmas áradattal, nem is nézhette sokáig az ember, mert ujjabakon kellett sajnálkoznia. Mintha tűzvész, vagy földrengés elől menekültek volna az emberek, úgy tűnt az özvegynek, s akkor eszébe jutott, hogy ez a kép nem ismeretlen előtte, látta már ujságban, moziban, amint más országokból

menekültek ugyanígy asszonyok, gyerekek és öregek kísírva, sárosan, piszkosan, elcsigázva. Sőt eszébe jutott az is, ami itt volt pár év előtt . . . de erre jobb nem gondolni. Ő akkor is sajnálkozott, mert ki ne sajnálná a szegényeket, akiknek ott kell hagyni otthonukat és menni, menni, ki tudja hová, de ez most itt, ilyen közelről, mégis minden eddigi látványnál borzasztóbb.

— Látja, Csányiné, én mindig tudtam, hogy nem lesz jó vége ennek az egésznek, — mondta az özvegy csendesén — ugye hánszor féltem én, de maguk csak tüzeltek, csak fenyegetőztek, mert bíztak nagyon.

De hiába beszélt nyugodt hangon az özvegy, ő is megrémült. Mintha őt is huzta volna valami az utcára, a menekülők közé. Amikor a szomszédasszony elment, gondolta hamar elmossa a tegnapi edényt, gyorsan kitakarítja a konyhát, Jesszusom, még az ágyak sincsenek megvetve, rémüldözött és Katica fel sem kelt még, Józsi pedig elment a barátaihoz. Hogyan csomagoljon ő, hogyan menjen? Le kellett ülnie, gondolkozni, hogy mihez is fogjon előbb. S amíg törte az eszét, az idő járt s Katica kikialtott a szobából:

— Mára nem kapok reggelit, mama?

S akkor félre kellett tenni a gondot és friss kecsketejet tenni a tálcára, meg egy szelet szalonnát zöld paprikával, mert Katica beteg volt, vérszegény volt, köhögött és azt mondta az orvos, hogy a tüdeje sincs rendben. Azért marasztalta az ágyban még késő délelőtt is vasárnap, hadd pihenjen, hadd erősödjék. Aztán a baromfi sem kapott még kukoricát tegnap óta, mert semmihez sem volt kedve a postásné látogatása után, meg aztán a tyukokat úgy sem viheti magával az ember. Annyira lefoglalta a menekülés izgalma, hogy csak totyogott a konyhából ki a szobába be, sóhajtozott és a szívéhez kapott, mert az régen elromlott már. Még szerencse, hogy Katica annyira elmerült az olvasásban, hogy semmiről sem vett tudomást. Istenem, mi is lesz ezzel a kislánnyal, hiszen nem bírja az izgalmakat, mindjárt felszökik a láza . . .

— Ha maradunk, a kegydíjam is elvész — siránkozott tehetetlenül, miközben megrakta a tüzet, meghámozta a krumplit és feltette az ebédnek valót a tűzhely melegedő lapjára. Mert fájt elvesztenie azt a keveset, amit az elmúlt két-három esztendőben kapott: a kegydíjat, a gyerekek részére a segélyt, hiszen miből végezte volna el Józsi a hatodik gimnáziumot, miből iratta volna Katicát a képzőbe? Amikor mindez ismételten átvillant az eszén, hirtelen elhatározással felugrott, beszaladt a spájzba, előhuzott egy hatalmas csalánsáskot és elkezdte tömködni. Egy féltábla szalonnát dugott be hamar, mert a malacból már csak ez maradt, egy zacskóban liszt állott, azt is bedugta a zsákba, majd leguggolt a sarokba, hogy összeszedje a krumplit. Akkor nyílt a kapu, Józsi lép-

teit hallotta, kiment újra a konyhába, hogy behívja, hiszen egyedül nem győzi ezt a nagy munkát és ezt az izgalmat. De vagy az ő hangja volt gyöngye, vagy a Józsi füle vastag, mert az oda sem bojszintott, ment hátra az udvarba, mintha mi sem érdekelné, a fásszínből hosszú bambusz nádát hozott ki s elkezdte bogozni rajta a zsinórt. Sokáig piszmogott nagy türelemmel, az özvegy meg mindenről megfeledkezve, a konyhaablakból nézte. Már nem is szólította, csak nézte hangtalanul, amint rövid nadrágban, szétvetett lábbal, nyári ingben állt szökén és izmosan az udvar közepén a hajbókoló dáliák fölött és talán arra gondolt az özvegy, hogy mi is lenne, ha mindezt itt kellene hagynia, a házat, az udvart, a virágokat, a kecskét az ólban, amely négy liter tejet ad naponta és nemsokára kicsinye lesz, talán erre gondolt éppen, amikor a fiu fölemelte a nádát, meghajlította, hintáztatta maga előtt és elégedetten énekelni kezdett:

— A csitári hegyek alatt már leesett mind a hó...

Akkor az özvegy leroskadt az asztalra a zöldség és krumplihéj fölé és egész testében rázkódva zokogni kezdett. A fiu pedig csak folytatta a dalt, hogy még több fájdalmat csaljon elő csengő hangjával anyja szegény beteg szivéből, amelyre most a gondok mellé, a rémület mellé, mintha azok a messzi nagy hegyek is ránehezettek volna.

Végül mégis Józsi riasztotta fej fájdalmas zokogásából. Bejött a konyhába, rátette anyja vállára a kezét és azt mondta:

— Miért sir mama? Ebédét csomagoljon nekem, mert horgászni megyünk Milánnal a csatornára.

— Most mész, gyerek, nem látod mi van az utcán?...

— Dehogynem — felelte hetykén a fiu — menekülnek az ejtősök.

— És ezt te csak így mondod, amikor az ember szíve majd meghasad? Nekünk is menni kellene mégis talán...

— Nekünk? — csodálkozott Józsi. — Ugyan hová? És miért mennénk? Bántottunk mi valakit? Mi itthon maradunk — jelentette ki határozottan — itthon.

— De miből élünk majd fiam? A kegydíjat itt nem kapom tovább. Előlről kezdjük a kinlódást, a nyomorgást?

— Hát előlről kezdjük. Majd megleszünk a kegydíj nélkül is.

Az özvegy máskor gyöngye kezével biztosan pofont mért volna fiának az ilyen nagy hangért, most hallgatott és elkezdte csomagolni az ebédet, mert a horgászó embernek jó az étvágya s ez a kamasz most egyszerre erős, hatalmas emberré nőtt a szemében, akinek a szavára hallgatni kell.

★

És nem történt semmi. Azaz sok minden történt, de minden különösebb baj és kellemetlenség nélkül. Józsi férjivé lett. No nem

az évei szerint, hiszen csak pár hónap mulott el az istentelen vásárnap óta. De már az első este, amikor egy nagydarab szöke orosz lépett a házukba szállást kérni, Józsi ment eléje vidáman és paitáskodóan:

— Zdrasztvutye tavaris! — kiáltotta csengő hangján. — Kak delaty?

És az orosz, aki talán csakugyan Tunguziából jött, elrántotta a száját egészen a füléig és válaszolt is valamit igen kedvesen, amit azonban az özvegy nem értett, mint ahogyan Józsi nyelvtudása sem ment a fejébe.

— Tudod, tavaris, — magyarázta Józsi az orosznak, — régen vártunk mi benneteket, igaz, kicsit féltünk, mint a mamám is, de tudtuk, hogy jönni fogtok. Barátommal, Milánnal régen tanultunk oroszul, most pedig majd tökéletesítjük tudásunkat, igaz-e?

— Harasó — felelte az orosz és ezt már az özvegy is értette. Amikor azt mondják harasó, akkor nincsen baj, akkor minden rendben van. S hogy minden rendben van, kinek köszönheti azt az özvegy, meg Katica, illetve az egész család? Józsinak. Mert a második orosz már nem jött üres kézzel. Nagy halom hust hozott és lisztet és tojást. És azt mondta:

— Mamuska, csinálj nekünk valami jó vacsorát, úgy ahogyan ti szoktátok.

És most már az özvegy is kezdett beletanulni a szerepbe. Ahogyan a katonák jöttek, mindnek elsírta:

— Főznék én nektek, de látjátok, szegény vagyok.

— Harasó — felelték azok — mi a szegényeket szeretjük. — És annyi mindent hoztak, hogy elég lett volna egy lakodalomra.

Egész kis élelmiszerraktár gyűlt össze az özvegy spáizában. S hogy Józsi mit kapott, meg Katica, azt el sem lehet mondani. Talán csak egyet. A lovat, mert azóta, hogy már nem jönnek a katonák, a ló maradt a család szemefénye. És egyéb is. Majd meglátjuk.

Egyik este fiatal katona zörgette meg az ablakot. Valami tiszt volt és a »tavaris Josit« kereste. Mert addigra már híre ment, úgy tudott bánni ezekkel a rengeteg borzalmon keresztül ment katonákkal, még harmonikázott is nekik esténként, nem csoda hát, hogy megszerették. Ez a fiatal tiszt lovat vezetett kantárszáron, mert a ló lesántul.

— Gyógyítsd meg Jósi — mondta az orosz — sajnálom kint hagyni az utcán. Aztán legyen a tiéd.

— Szent Isten — sápitozott az özvegy — még csak a ló hiányzik.

— Kiürítjük a mosókonyhát — rendelkezett a ifu és ápolgatta a lovat és gyűjtögette a zabot részére. A jó ég tudja aztán, honnan szerzett kocsit, de most az is van, s Józsi reggel elmegy,

este jön haza. Fuvaros. Igazi félkéz kalmár kocsis lett belőle márról-holnapra, aki Baranyából bort hoz, az erdőből fát, szóval mindig azt, amire épp a legnagyobb szükség van, s amin még külön lehet keresni.

— Itt a kegydij — hencceg este, amikor nehéz léptekkel bejön a konyhába, hogy nem kell félni. Kezdjük előlről . . . — és nevet, mert tudja, hogy igaza van.

Az özvegy pedig este, amikor a gyerekek már elaludtak, a szoba nyugalmas sötét csendjében ezerszer végiggondol mindent, ami velük történt. S akár hányszor vissza emlékszik, sehogyan sem megy a fejébe mindez. Hiszen valóságos csoda, hogy ők ilyen jól meg vannak, s hogy így élnek. Olyan az egész, mint a mesében. És bár nem tudja biztosan, mégis olyasvalami dereng a fejében, hogy ez Józsi titka, a fiatalság titka, aki az étellel megy előre és nem fél attól, hogy újra kell kezdeni, hiszen neki éppen az az érdekes. Csak akkor szomorodik el, amikor Józsi reggel a lovát csutakolja és kedvenc nótájába fog:

— A csitári hegyek alatt már leesett mind a hó . . .

Akkor kétszeresen érzi, hogy valami elmúlt és csakugyan fiatalnak kell lenni, hogy előlről kezdje az ember ismét az életet, mely szép is, jó is, de mindenképpen nagyon nehéz.

NAZOR VLADIMIR

S Z P Á S Z A N É N E

A banyakemence mellett üldögélt
És így szólt hozzám Szpásza néni:
»Elhasznált, vén csont vagy, öreg,
Amit csinálsz, erő kell ahhoz, férfii.«

»Ált a guzsali, nénikém, figyelj:
A ráma mellett fúlsz, az álom elnyomott;
A fonál megpattant, de az ujjaid,
Mintha fonnál mégis; az ujjad mozog.«

A tűzbe néz, majd nézi ujjait,
Rövid, száraz, elhasznált ujjait nézi,
Melyeken munka és robot hagyott
Örök nyomot. És megszólal Szpásza néni!

»Igazad van, Aranyfonalat szövök akkor,
Bár a guzsali megáll, megreked,
Várj. Csak a Riskát amig kihajtom,
S a kaput bezárom. — Veled megyek.«

(Gál László fordítása)